

1. ΘΕΜΑ

Το δεικτικό να

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Να ο Γιάννης!

Να 'τος!

Να 'τον(ε)!

Να!

3. ΕΠΙΠΕΔΟ-ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ

Εισαγωγικό (ΚΕΓ: Α· ΕΚΠΑ: 1)

4. ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΓΝΩΣΗ

Πτώσεις και συμφωνία των όρων της πρότασης

Αδύνατοι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας

5. ΠΙΘΑΝΑ ΛΑΘΗ

Κατά την κατανόηση προφορικού ή – κυρίως – γραπτού λόγου ο ανυποψίαστος μαθητής ψάχνει να βρει το ρήμα που συνοδεύει το να, θεωρώντας ότι πρόκειται για το γνωστό να της υποτακτικής.

6. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

6.1. Το δεικτικό να είναι πάντοτε τονισμένο (και είναι μια από τις ατέλειες του μονοτονικού συστήματος το ότι δεν τονίζεται και ορθογραφικά). Είναι κατά τα άλλα ομόηχο προς το να της υποτακτικής.

Ανεξάρτητα από τη σχέση του με το ομόγραφο να της υποτακτικής, το δεικτικό να είναι αρκετά συχνόχρηστο και οπωσδήποτε το συναντά ο αρχάριος της ελληνικής.

6.2. Η κυριότερη ίσως χρήση του είναι να «δείχνει» κυριολεκτικά: ταυτόχρονα με κίνηση του χεριού ο ομιλητής μπορεί να εκφωνήσει το να για να κατευθύνει το συνομιλητή του προς μια κατεύθυνση στο χώρο:

Να ο Γιάννης, εκεί πίσω από το περίπτερο.

Από αυτή τη χρήση προκύπτει και η «δείξη» μέσα στο κείμενο:

Να, λοιπόν, πού οδηγείται κανείς με αυτό το σκεπτικό.

Εξίσου συχνή είναι και η χρήση του σε προσφορές / παρουσιάσεις (με ταυτόχρονη παρουσία του ορίστε ή απλώς σε αντιστοιχία με κάτι ανάλογο):

Να ένα δωράκι

Να, ορίστε το καφεδάκι σας.

Κανονικά μπορεί να συνοδεύεται από ονοματική φράση σε ονομαστική:

Να ο Γιάννης!

Η ονομαστική αυτή μπορεί να είναι και ο συγκεκριμένος τύπος της προσωπικής αντωνυμίας, που εμφανίζεται και στις αντίστοιχες ερωτήσεις:

*Πού 'ν' 'τος;
Να 'τος!*

Και όπως και με όλους τους αδύνατους τύπους της προσωπικής αντωνυμίας είναι δυνατό να συνυπάρχουν ταυτόχρονα και η αντωνυμία και ολόκληρη η ονομαστική φράση στην οποία αναφέρεται:

Να 'τος ο Γιάννης!

Είναι όμως δυνατό να συναναφέρεται και με κάποιον όρο σε άλλη πτώση, εφόσον εκφράζεται με αντωνυμία (και όχι ως πλήρης ονομαστική φράση – όχι *Να 'τος τον Γιάννη*):

*Να 'τος που τον περιμέναμε τόσες ώρες!
Να 'τος που του τα δώσανε τελικά!*

6.3. Η ίδια ακριβώς δομή είναι δυνατό να περιέχει τον αδύνατο τύπο της προσωπικής αντωνυμίας σε αιτιατική:

Να 'τον(ε)!

Η αιτιατική αυτή μπορεί να συνδέεται με κάποια ονομαστική φράση που εμφανίζεται σε αιτιατική στη συνέχεια του εκφωνήματος είτε ως πλήρης ονομαστική φράση είτε ως αντωνυμία:

*Να 'τονε τον Γιάννη!
Να 'τονε που τον περιμέναμε!*

Μπορεί όμως εξίσου καλά να συναναφέρεται με κάποιον όρο σε γενική πτώση, εφόσον εκφράζεται με αντωνυμία (και όχι ως πλήρης ονομαστική φράση – όχι *Να 'τονε του Γιάννη*):

Να 'τονε που του τα δώσανε τελικά!

Μπορεί επίσης να συναναφέρεται με κάποιον όρο σε ονομαστική πτώση, είτε εκφράζεται με αντωνυμία είτε ως πλήρης ονομαστική φράση

*Να 'τονε ο Γιάννης!
Να 'τονε που ήρθε τελικά!*

6.4. Σε πολλές περιπτώσεις η χρήση του δεικτικού να είναι δυνατό να είναι ειρωνική ή να κωδικοποιεί κάποια άλλα συναισθήματα του ομιλητή: έκπληξη που ήρθε ο Γιάννης, ανακούφιση που επιτέλους ήρθε, κ.ο.κ.

Μπορεί εξάλλου η κειμενική δείξη να υπερβαίνει τη δείξη στο χώρο και έτσι η σημασία που θέλει να δώσει ο ομιλητής να είναι κάτι του τύπου «είδες που σου έλεγα ότι θα φύγει τελικά; Ορίστε, να που έφυγε» (ακόμα κι αν δεν τον βλέπει κανείς συνομιλητής) ή «Βλέπεις που δικαιώνομαι ότι θα εκλεγόταν τελικά; *Να που εκλέχτηκε*» (είτε ακούγοντας τα νέα στην τηλεόραση είτε ακόμα κι αν δεν υπάρχει πραγματική δείξη).

6.5. Το δεικτικό *να* από μόνο του μπορεί είτε να δείχνει σε κάτι (λεκτικά απροσδιόριστο) που προσδιορίζεται από ταυτόχρονη κίνηση του χεριού. Η εκφώνησή του μπορεί συχνά να είναι συνοδευτική κάποιας προσβλητικής ή και χυδαίας χειρονομίας.

7. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Για λόγους που έχουν να κάνουν με την κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου ο μαθητής πρέπει να γνωρίζει την ύπαρξη του τονισμένου δεικτικού *να* που δεν συνοδεύει ρήματα και που μπορεί από μόνο του να αποτελεί εκφώνημα.

Εξάλλου, στα πρώιμα στάδια της διδασκαλίας είναι ιδιαίτερα χρήσιμη η δομή με την ονομαστική πλήρους ονοματικής φράσης γιατί επιτρέπει την εξάσκηση στη χρήση λημματικών τύπων όλων των στοιχείων της (άρθρων, επιθέτων και ουσιαστικών):

Να ο δάσκαλος

Να η Μαρία

Να ένα πράσινο μολύβι

8. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΣΥΝΑΦΗ ΘΕΜΑΤΑ

Διάφορες χρήσεις του *να* της υποτακτικής (ΑΤ16, ΑΤ18, ΑΤ19, ΓΤ32)

9. ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Γλωσσικές Ασκήσεις: 216.